

2. Макаренко А.С. Педагогічні твори [Текст] : В 8-ми т. – Т. 8. / Сост.: М.Д. Виноградова, А.А. Фролов. – М.: Педагогика, 1984. – 400 с.

3. Пикельная В.С. Теоретические основы управления (школоведческий аспект) [Текст] : методическое пособие / В.С. Пикельная. – М.: Высшая школа, 1990. – 175 с.

4. Санникова Н.Г. Теоретические основы профессиональной подготовки социального педагога как социально-педагогического менеджера [Текст] : монография / Н.Г. Санникова. – Екатеринбург: Изд-во ГОУ «ВПО Рос. гос. проф.-пед. ун-т», 2008. – 167 с.

5. Ткаченко А.В. Деякі аспекти формування управлінського професіоналізму А.С. Макаренка в «горьківській» період його педагогічної творчості [Текст] / А.В. Ткаченко // Витоки педагогічної майстерності : збірник наук. пр. Серія «Пед. науки» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В.Г. Короленка : голов. редкол.: В.О. Пашенко, А.М. Бойко, М.В. Гриньова [та ін.]. – Полтава : АСМІ, 2008. – Вип. 6. – С. 78–82.

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ З УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ А.С. МАКАРЕНКА

*Бардінова А.О.
Полтава, Україна*

Сучасний період розбудови України як правової держави, кризові процеси, що відбуваються в ній висувують на перше місце питання правової орієнтації фахівців будь-якої сфери людської діяльності, спричинена змінами стратегій реформування українського суспільства в умовах соціально-економічних, політичних зрушень, які потребували від них уміння орієнтуватися в правовій базі, вміння вирішувати правові питання в межах чинного законодавства, при цьому бути непримиренними до тих, хто закони порушує.

Гострота проблеми знаходить відображення в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти в Україні у ХХІ столітті, та інших нормативно-правових документах. Саме тому актуальною постає проблема формування правової компетентності у студентів, майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури, яка б забезпечувала майбутнього фахівця сукупністю правових компетенцій у сфері його професійної діяльності в правовому полі [5, с. 15-17].

Усвідомлення недостатнього рівня правової компетентності менеджерів освіти актуалізує пошук шляхів до оптимізації формування правових знань з метою покращення якості управління закладом освіти. Цьому сприяє на наш погляд, управлінська творча спадщина А.С. Макаренка як керівника навчально-виховних закладів освіти.

Проблему формування правової компетентності у майбутніх спеціалістів різних галузей досліджували Б. Андрусин, Д. Грубіч, І. Іваній, О. Іваній, Д. Клочкова, А. Кузнецов, М. Маркова та ін. Проте дослідники не розкривають її

змісту в контексті конкретної майбутньої професійної діяльності менеджерів з управління закладом освіти.

У пошуках шляхів розв'язання досліджуваного утворення вважаємо за доцільне звернутися до практичного й теоретичного досвіду А.С. Макаренка. Адже у творчому доробку Антона Семеновича Макаренка, за твердженням дослідника його спадщини І. Зязюна, є «... ще багато недослідженого й корисного для школи та вузу. Півстоліття тому він, – зазначає науковець, – визначив для себе і для нас своє творче кредо: «Справжня педагогіка – це та, яка повторює педагогіку всього нашого суспільства» [4]. Цей вислів вченого став пророцтвом. До праць А. С. Макаренка, його практичного педагогічного досвіду звертаються представники різних сфер наукового знання про людину і суспільство. У цьому зв'язку правову компетентність як ключового поняття дослідження розглядаємо услід за вченими як складне інтегративне утворення в цілісній структурі педагога, що включає загальноправові й професійно-педагогічні знання, вміння і професійні якості, необхідні для здійснення власної професійної діяльності в межах правового поля.

Мета статті – розкрити зміст поняття «правова компетентність» і способи її формування у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури, враховуючи при цьому управлінський досвід А.С. Макаренка.

Вихідними для розробки досліджуваної нами проблеми є напрацювання науковців в цьому напрямі, різні аспекти якої знайшли висвітлення в їхніх публікаціях. Так, деякі з публікацій учених висвітлені у збірнику наукових статей з проблем педагогіки А.С. Макаренка «Технології професійної підготовки майбутнього вчителя: сучасні моделі і компетентнісний дискурс педагогіки А. М. Макаренка: матеріали XIX Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 12-13 березня 2020 р.) / за ред. М. В. Гриньової. – Полтава : ФОП Гаража М. Ф, 2020. – 224 с.

Зокрема, зазначена проблема активно вивчається сучасними науковцями в контексті:

- міжнародного виміру феномену А. Макаренка: XXI ст. (М. Гриньова, Н. Дічек, В. Моргун, А. Ткаченко);
- родинного (сімейного) виховання (А. Бардінов, І. Гетьманець, Т. Прибора, О. Радул);
- історико-педагогічного (Т. Довга, О. Філоненко);
- психолого-педагогічного (О. Кривонос, Н. Пивовар);
- фізичного виховання (І. Востоцька, М. Гриньова, О. Квак, І. Логойда, О. Міхеєнко, Ю. Піддубна, А. Тараненко, Т. Хілінська);
- організації дозвілля (О. Жданова-Неділько, В. Тарасенко);
- правового виховання (Т. Денисовець, В. Примакова);
- підготовка майбутніх менеджерів з освітньої галузі (І. Баранюк, А. Барбінова, А. Бардінова, С. Гриньов);
- впровадження ідей А. С. Макаренка у сучасну педагогіку (М. Антонець, В. Примакова, Л. Кравченко та ін. автори).

Так, у центрі уваги відомого сучасного дослідника творчості А. С. Макаренка В. Моргуна постала проблема: «Антон Макаренко – геній-одинак чи зірка у плеяді видатних педагогів?» Відповідь на це риторичне запитання знаходимо у науковому здобутку саме дослідника: «педагогіка Антона Макаренка – це не вигадка геніального одинка, а є поєднанням трудової народної педагогіки з найкращим надбанням вітчизняної і світової освіти» [7, с. 26].

Предметом дослідження Л. Кравченко стають аспекти, що характеризують життєдіяльність А. С. Макаренка, особливістю якої є його громадянська позиція, «в якій, – як вказує науковець, – синтезуються свідоме ставлення його до управлінської та педагогічної діяльності» [6, с. 33-37].

Створення безпечного середовища в сучасних закладах освіти дозволить забезпечити, на думку дослідниці В. Примакової [9, с. 27-29], актуалізацію ідей А. С. Макаренка в сучасних умовах. У цьому контексті дослідниця творчої спадщини А. С. Макаренка М. Антоненко вважає за доцільне «впровадження напрацювань А. Макаренка у сучасну педагогіку на основі християнських принципів» [1, с. 56-58].

Репрезентація наукових доробок ряду вітчизняних учених у цьому напрямі була б неповною без звернення до наукових праць і практичного досвіду з упровадження ідей А. С. Макаренка в освітню галузь колективу кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка щодо макаренківського бачення основ педагогічної технології, майстерності, творчості. Чи не вперше в теорії і практиці педагогіки використання ідей А. С. Макаренка *концентровано* показано ними в теоретичному й практичному досвіді педагогічної підготовки студентів всіх рівнів. З-поміж них слід назвати наукові здобутки А. Б. Барбінової, М. В. Гриньової, О. Г. Жданової-Неділько, Н. М. Пивовар, Н. М. Сас, А. В. Ткаченка, С. П. Школяра та ін. авторів.

Так, окремі питання щодо формування правової компетентності у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури в контексті ідей А. С. Макаренка обрали предметом своїх досліджень такі вчені, як: М. Гриньова – до питання про дитячу працю в Україні. Адже проблема дитячої праці в сучасних умовах набуває загрозливий, «злочинний» характер. Як зазначає вчений, відсторонення праці від школи у перебудовчий процес в суспільстві скористалася вулиця з її «дико-ринковими» стосунками між учасниками трудового процесу: діти і вулиця, діти і наймана некваліфікована важка праця, діти і ріст злочинності. На думку вченого, творче вивчення практичного досвіду А. С. Макаренка в цьому плані сприятиме подоланню дитячої злочинності, нудьги і психічних захворювань дітей [2, с. 3-5].

Чи не вперше в педагогіці здійснена спроба Н. Пивовар, дослідником творчої спадщини А. С. Макаренка, схарактеризувати основні ознаки психологічних особливостей А. С. Макаренка (як відомо, їх десять: темперамент, характер, сила волі, мотивація, здібності, інтелектуальність, емоційність, комунікабельність, самооцінка та самоконтроль), які, на думку дослідниці,

сприятимуть формуванню студента як суб'єкта навчально-виховного процесу. Тому, вважає педагог, вони в певній мірі постають як необхідні складові якості фахівців будь-якої сфери людської діяльності. Поділяючи думку вченого в цьому питанні, вважаємо, що зазначені ознаки психологічних особливостей притаманні і для менеджерів з управління закладом освіти [8, с. 3-5].

Проблема культурно-дозвіллевої діяльності школярів, вважає, дослідник О. Жданова-Неділько, спроможна наразі вирішуватися з огляду на проблематику збереження здоров'я дітей. Цьому сприятиме управлінський досвід А.С. Макаренка, який безпосередньо пов'язаний із загальною управлінською компетентністю його як керівника освітніх установ, який містить уміння працювати з дітьми, вміння на основі правових і моральних норм будувати ділові стосунки з дітьми та оточуючими людьми.

Серед багатьох дослідників творчої спадщини А.С. Макаренка (А. Барбінова, Н. Сас, С. Школяр та ін.), хто наполегливо і цілеспрямовано обстоював доцільність і необхідність створення Міжнародного та Всеукраїнського макаренкознавчого Центру при кафедрі педагогічної майстерності та менеджменту імені І.А. Зязюна був відомий вчений – макаренкознавець А. Ткаченко. Його наполеглива праця в цьому напрямі є суттєвим доповненням до методичного забезпечення навчальних курсів, які вивчаються студентами усіх рівнів. У нашому випадку – до методичного забезпечення навчальних курсів з підготовки майбутніх менеджерів з управління навчальним закладом освіти в умовах магістратури. Тому підтвердження – результати діяльності Центру, загальну координацію всіх напрямів діяльності якого здійснює А. Ткаченко, а саме:

- 1) створення та управління науковим Інтернет-ресурсом «Макаренкіана», де представлені унікальні, не відомі дослідникам архівні документи;
- 2) укладено універсальний макаренківський бібліографічний каталог східнослов'янськими мовами, що містить два списки: публікацій творів А.С. Макаренка та публікацій тою чи іншою мірами причетний до імені й спадщини Антона Семеновича. Наразі каталог сягнув понад 10 000 описів;
- 3) створення найбільшого за історією вивчення педагогічної творчості А.С. Макаренка реєстру біографій його вихованців.

Додамо до цього й розробку науковцем Положення про діяльність Центру, в якому окреслені шляхи подальшого дослідження творчої спадщини видатного вітчизняного і світового педагога – А.С. Макаренка, який належить вічності, а отже діяльність Центру в цьому напрямі є актуальним [10, с. 14-16].

Отже, маємо підстави стверджувати, що практичний досвід і теоретична педагогічна спадщина А.С. Макаренка не тільки не забуті, а й спроможні збудити творчу уяву представників сучасного науково-освітнього дискурсу.

Список використаних джерел:

1. Антоненко М.О. Від А. Макаренка до Г. Мохненка і далі: три виміри педагогіки / М.О. Антоненко // Технології професійної підготовки майбутнього вчителя:

сучасні моделі і компетентнісний дискурс педагогіки А. М. Макаренка: матеріали XIX Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 12-13 березня 2020 р.) / за ред. М.В. Гриньової. – Полтава : ФОП Гаража М.Ф, 2020. – С. 56–58.

2. Гриньова М.В. До питання про дитячу працю в Україні / М.В. Гриньова // Технології професійної підготовки майбутнього вчителя: сучасні моделі і компетентнісний дискурс педагогіки А. М. Макаренка: матеріали XIX Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 12-13 березня 2020 р.) / за ред. М. В. Гриньової. – Полтава : ФОП Гаража М. Ф, 2020. – С. 3–5.

3. Жданова-Неділько О.Г. Сутність та зміст культурно-дозвілєвої діяльності школярів / О.Г. Жданова-Неділько, Р.М. Величко // Технології професійної підготовки майбутнього вчителя: сучасні моделі і компетентнісний дискурс педагогіки А.М. Макаренка: матеріали XIX Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 12-13 березня 2020 р.) / за ред. М.В. Гриньової. – Полтава : ФОП Гаража М.Ф, 2020. – С. 16–17.

4. Зязюн І.А. Формування особистості радянського вчителя / І.А. Зязюн. – К.: Т-во «Знання УРСР», 1989. – 48 с. (Серія 7. «Педагогічна»; №16).

5. Іваній І.В. Правова підготовка як умова високого професіоналізму вчителя фізичної культури / І.В. Іваній, О.М. Іваній // Імідж сучасного педагога. – 2014. – №9(148). – С. 15–17.

6. Кравченко Л.М. Конвергентний менеджмент в освіті / Л. М. Кравченко // Шлях освіти, 2009. – №3. – С. 33–37.

7. Моргун В.Ф. Антон Макаренко – геній-одинак чи зірка у плеяді видатних педагогів / В.Ф. Моргун // Технології професійної підготовки майбутнього вчителя: сучасні моделі і компетентнісний дискурс педагогіки А. М. Макаренка: матеріали XIX Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 12-13 березня 2020 р.) / за ред. М.В. Гриньової. – Полтава : ФОП Гаража М.Ф, 2020. – С. 24–27.

8. Пивовар Н.М. Психологічний портрет Антона Макаренка / Н.М. Пивовар // Технології професійної підготовки майбутнього вчителя: сучасні моделі і компетентнісний дискурс педагогіки А.М. Макаренка: матеріали XIX Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 12-13 березня 2020 р.) / за ред. М.В. Гриньової. – Полтава : ФОП Гаража М. Ф, 2020. – С. 126–129.

9. Примакова В.В. Актуальність ідей А. Макаренка у створенні безпечного середовища в сучасних закладах освіти / В.В. Примакова // Технології професійної підготовки майбутнього вчителя: сучасні моделі і компетентнісний дискурс педагогіки А.М. Макаренка: матеріали XIX Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 12-13 березня 2020 р.) / за ред. М.В. Гриньової. – Полтава : ФОП Гаража М.Ф, 2020. – С. 27–29.

10. Ткаченко А.В. Міжнародний та всеукраїнський макаренкознавчий Центр / А.В. Ткаченко // Технології професійної підготовки майбутнього вчителя: сучасні моделі і компетентнісний дискурс педагогіки А. М. Макаренка: матеріали XIX Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 12-13 березня 2020 р.) / за ред. М.В. Гриньової. – Полтава : ФОП Гаража М.Ф, 2020. – С. 14–16.

11. Это принадлежит вечности... Теория и методика воспитания в педагогическом наследии А.С. Макаренка / Под общ. ред. М.Ю. Красовицкого. – К.: Логос, 2002. – 250 с.